

Joanna Wróblewska-Jachna¹

Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej

ORCID ID: 0000-0002-5795-0176

e-mail: jachna@ath.bielsko.pl

Czy Bielsko-Biała jest miastem, w którym warto zostać? Wizerunek medialny miasta a jego atrakcyjność rezydencjonalna

*The 20th Century was about getting around.
The 21st Century will be about staying in a place worth staying in.*
James Howard Kunstler²

ABSTRAKT

W drugiej połowie XX wieku do najbardziej znaczących aktorów kreowania przestrzeni miejskiej należały globalne przedsiębiorstwa. Zgodnie z oczekiwaniami inwestorów w miastach wydzielono strefy produkcji i przestrzenie konsumpcji. W epoce postindustrialnej przestrzeń miejska wytwarzana jest przez inwestorów zewnętrznych, lokalnych deweloperów, miejskie samorządy, organizacje sektora non-profit, a także samych obywateli. Malejąca liczba mieszkańców skłania władze samorządowe do działań mających na celu podniesienie atrakcyjności rezydencjonalnej. Wizerunek medialny miasta wpływa na ich pozycję konkurencyjną, co ma szczególnie istotne znaczenie w kryzysach wywołanych przez suburbanizację i regres demograficzny. Niniejszy artykuł ma na celu empiryczną ilustrację procesów zachodzących w średniej wielkości mieście, które dotyka suburbanizacja, dojrzała faza demograficzna, a także migracje ekonomiczne.

SŁOWA KLUCZOWE: suburbanizacja, atrakcyjność rezydencjonalna, wizerunek miasta

Uwarunkowania rozwoju miast w XX wieku

Potęgą cywilizacji tworzonych przez rozmaite społeczeństwa znajdowała swoje odzwierciedlenie w miastach będących egzemplifikacją układów aksjonormatywnych, osiągnięć technicznych, wiedzy o naturze świata. Istotą miast jest koncentracja kapitału ludzkiego, innowacji technologicznych i społecznych. Materialne dziedzictwo odzwierciedla historię miejsc i ludzi. Na przełomie

¹ Data złożenia tekstu do Redakcji „MiS”: 01.07.2019 r.; data zatwierdzenia tekstu do druku: 29.11.2019 r.

² <https://www.pps.org/article/jhkunstler> (14.11.2019).

XIX i XX w. miała miejsce największa w historii dynamika rozwoju układów osadniczych. Uprzemysłowienie doprowadziło do gwałtownej urbanizacji skutkującej przeobrażeniami miast w złożone struktury przestrzenne: metropolie, w których doszło do wykształcenia się nowych wzorów życia społecznego, opartych nie na wspólnotowej tradycji życia zbiorowego, a wartościach wynikających z systemu technokratycznego. Mobilność społeczna i przestrzenna wspierana technologiami opartymi na informatyce i Internecie miała charakter zmiany cywilizacyjnej porównywalnej z odkryciami geograficznymi.

Globalne zróżnicowanie w poziomie rozwoju społeczno-ekonomicznego nazaczyło formy przestrzenne obszarów zurbanizowanych, dlatego też współistnieją na początku XXI wieku małe ośrodki miejskie z megalopolami. W miasteczkach usytuowanych na obrzeżach państw i regionów obywatele żyją niespiesznym rytmem, zakorzenieni w tradycji reprodukują dziedziczone systemy wartości, adaptując się do zmian wymuszonych działalnością zewnętrznymi systemów kulturowo-ekonomicznych.

Miasta rozwijając się, przechodzą przez pewne cykle rozwojowe. Na ich kształt wpływa wspomniana wcześniej mobilność przestrzenna jednostek, a także warunki stwarzane przez systemy gospodarcze. Obszary zurbanizowane przekształcają się zgodnie z następującymi fazami:

- urbanizacji, w której następuje wzrost liczby mieszkańców w centralnej części miasta, miasto posiada wyraźne granice administracyjne,
- suburbanizacji, charakteryzuje ją gwałtowny spadek liczby mieszkańców centrum na rzecz przyrostu mieszkańców peryferii, a także rozmywanie się granic miast,
- dezurbanizacji – cały obszar (centrum i peryferie) odnotowuje kurczenie się populacji,
- fazą reurbanizacji, w której populacja peryferii maleje, ponownie następuje koncentracja ludności w centrum³.

Podsumowując należy zauważyć, iż postępujący proces urbanizacji i suburbanizacji prowadzi do powstania aglomeracji, konurbacji, metropolii wreszcie megalopolii⁴.

Stadialność przeobrażeń miast w drugiej połowie XX w. obrazowana jest schematem triady rozwojowej urbanizacji, w której pierwszym członem jest kryzys miast, drugim ich odnowa, a trzecim odrodzenie. Kryzys miast Ameryki Północnej i Europy rozpoczął się w drugiej połowie XX w. Obszary zurbanizowane dotknęło załamanie się koniunktury gospodarczej, redukcja miejsc pracy, postępująca

³ B. Jałowiecki, M. S. Szczepański, *Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej*, wyd. 2, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2006, s. 214-235.

⁴ Zob. B. Jałowiecki (red.), *Czy metropolia jest miastem?*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2009, Z. Rykiel, *Concepts of the Metropolis as a Form of the City and Region: Inspirations for Sociology*, „Przestrzeń Społeczna (Social Space)”, 1/2012, s. 23-50.

degradacja prowadziła do suburbanizacji. Zamożni mieszkańcy przenieśli się na obrzeża miast inwestując we własne nieruchomości, zapewniając sobie zarówno wyższy komfort spędzania czasu wolnego, jak i komunikacyjny dostęp do infrastruktury miejskiej. Malejąca populacja miejska ponosiła coraz wyższe koszty funkcjonowania obiektów użyteczności publicznej. Władze różnego szczebla starały się przywrócić miejskie struktury ekonomiczne i społeczne poprzez interwencję w funkcjonalno-przestrzenną tkankę miejską. Rewitalizacja infrastruktury materialnej poprzedzała zmiany o charakterze społecznym. Trzeci człon triady, odrodzenie, wiąże się z ponownym wypełnieniem przestrzeni materialnej działalnością o kulturotwórczym charakterze. Odrodzenie miast dokonuje się w sferze symboli, komunikacji, tożsamości, jest odpowiedzią na wyzwania rozwojowe powodowane demograficznym regresem i starzeniem się populacji. Mechanizmem napędzającym rozwój jest koncentracja wiedzy i kreatywności ludzkiej w strukturach przestrzennych ułatwiających wykorzystanie twórczego potencjału. Globalna konkurencja ekonomiczna ukształtowała megalopolie i metropolie, ekonomiczne i kulturowe centra kształtowania się nowych stylów życia, konstruowania systemów wartości powstałych w wielokulturowym środowisku. Obszary te są przestrzenną emanacją konsekwencji odwiecznej pogoni za nowym, lepszym i szczęśliwszym sposobem organizacji życia zbiorowego. Najsilniejsze ośrodki mają ambicje kolonizowania kulturowego odległych, peryferyjnych światów społecznych, wykorzystując do tego media o globalnym zasięgu.

Gospodarka powstała w najbardziej rozwiniętych ekonomicznie krajach określana jest mianem kognitywno-kulturalnej⁵, obejmuje m.in. instytucje edukacyjne i badawczo-rozwojowe, sektor fin-tech i high-tech, przemysły kreatywne, a także technologie cyfrowe. Dziedziny te umożliwiają akumulację kapitału na niespotykaną wcześniej skalę. Taki model gospodarczy prowadzi do funkcjonalnej adaptacji przestrzeni materialnej i społecznej w różnych miastach świata. Jest motorem napędowym urbanizacji o charakterze jakościowym, umożliwia odrodzenie miast i uspołecznienie, sprywatyzowanych w XX wieku, miejskich przestrzeni.

Specyfika polskiej struktury osadniczej na początku XXI wieku

W Polsce okres gwałtownej urbanizacji przypadł na lata po II wojnie światowej, struktura przestrzenna układów zurbanizowanych po odbudowie państwa miała zrównoważony charakter. Podział administracyjny kraju w 1975 roku na 49 województw wzmocnił policentryczność struktury osadniczej. Miasta wojewódzkie

⁵ Ratajczak M., *Wprowadzenie do teorii kapitalizmu kognitywnego: kapitalizm kognitywny jako reżim akumulacji*, „Praktyka Teoretyczna” 1/2015, www.praktykateoretyczna.pl (14.11.2019).

rozwijały się ekonomicznie i demograficznie w swoich granicach administracyjnych. Po reformie terytorialnej organizacji kraju w 1999 roku część miast utraciła pozycję stolic wojewódzkich, co wpłynęło negatywnie na ich sytuację ekonomiczną. Proces suburbanizacji, charakterystyczny dla miast postindustrialnych, rozpoczął się pod koniec transformacji społeczno-ustrojowej. Wraz z rozwojem polityki miejskiej konieczna stała się delimitacja obszarów funkcjonalnych miast, aglomeracji i metropolii przygotowująca narzędzia do prowadzenia polityki miejskiej na poziomie kraju. Istotne znaczenie miała akcesja Polski do Unii Europejskiej wymagająca dostosowania się do obowiązujących we Wspólnocie zasad sprawozdawczości. Od 2004 roku systematycznie dostosowano polską statystykę publiczną do standardów europejskich w celu usprawnienia zarządzania, a także prowadzenia badań porównawczych. Uwzględniając przekształcenia w obszarach zurbanizowanych (wynikające z deindustrializacji i suburbanizacji), wyodrębniono:

- miasta w granicach administracyjnych (ang. core cities),
- grupy miast (ang. greater cities) określane jako „kernels”,
- szersze strefy miejskie (ang. Larger urban zones – LUZ) czyli funkcjonalne obszary miejskie złożone z rdzenia (gęsto zaludnionej części miasta), a także strefy dojazdowej (obszaru o mniejszej gęstości zaludnienia silnie związanego z infrastrukturą usytuowaną w centrum miasta)⁶.

Zgodnie z taką metodologią jako jedno miasto mogą być definiowane grupy miast sąsiadujących ze sobą, a strefy dojazdów są zdefiniowane jako lokalne jednostki administracyjne, z których co najmniej 15% pracujących mieszkańców dojeżdża do pracy w mieście centralnym. Funkcjonalne granice miasta umożliwiają dostrzeżenie potencjału struktury społeczno-przestrzennej w szerszym układzie i koordynację polityk równoważących nierówności rozwojowe.

Typologia ośrodków miejskich funkcjonujących jako podmioty polityki publicznej uwzględnia także miasta małe (do 20 tys. mieszkańców), średnie i duże. Pewnych trudności przysparzają miasta średnie, zaliczane są do nich ośrodki liczące od 20 tys. do 200 tys. mieszkańców. W polskim i zachodnim piśmiennictwie jako średnie uwzględniane są także miasta liczące sobie od 200 tys. do 1 mln mieszkańców, delimitacja taka opiera się głównie na kryteriach takich jak: liczebność populacji i funkcjonalność ośrodka. Kryterium znaczenia i funkcji jest także uwzględniane w polskiej literaturze przedmiotu, w tej perspektywie miasta średnie definiowane są jako miasta drugorzędne, ulokowane w pewnym oddaleniu od miejsc centralnych, w odniesieniu do których rolę pierwszorzędną odgrywają stolice poszczególnych krajów⁷.

⁶ www.stat.gov.pl/statystyka-regionalna/badania-regionalne/urban-audit-250/szersze-strefy-miejskie-luz-727 (15.11.2019).

⁷ A. Majer, *Odrodzenie średnich miast*, „Przegląd Socjologiczny”, 2017, nr 2, s. 91-112.

Miasta średniej wielkości pełniąc istotną rolę kulturotwórczą na poziomie regionu, posiadają ograniczające możliwości gospodarcze cechy peryferyjności wynikające z:

- czynników przestrzennych i strukturalnych; związanych z niekorzystnym położeniem geograficznym, znaczną odległością od regionów centralnych, niską dostępnością terytorialną,
- demograficznych barier rozwojowych; związanych z wymywaniem kapitału ludzkiego, pogarszającą się niekorzystną strukturą demograficzną, etatystycznym rynkiem pracy, który nie jest atrakcyjny dla młodych, wykształconych ludzi,
- niekorzystnych paradygmatów rozwojowych; legitymizujących nierówne wsparcie inwestycyjne dla regionów najsilniejszych ekonomicznie i społecznie, m.in. koncepcja biegunów wzrostu wpływających na polityki publiczne i finansowanie regionalne⁸,
- ograniczonej funkcjonalności ośrodków, występują niedostatki infrastruktury materialnej, centralizacja administracji ogranicza endogenne aktywności obywatelskie.

Na obecnym etapie rozwoju miast w Polsce dominuje proces suburbanizacji, mieszkańcy podnoszą standardy zamieszkania i obniżają koszty życia, przenosząc się do ościennych gmin, miasta centralne wciąż jednak ponoszą koszty utrzymania infrastruktury drogowej, placówek świadczących usługi medyczne, czy też oświatowe. Powstałą lukę częściowo wypełniają pracownicy rekrutowani z mniej zamożnych regionów, czy też z innych krajów. Obcokrajowcy tworzą rynek mieszkań pod wynajem zasiedlając centra i śródmieścia miast, co wpływa na wzrost cen wynajmu i zakupu nieruchomości. Wspierają funkcjonowanie sektora usług, jednocześnie rozwijają własną infrastrukturę instytucjonalizującą ich wierzenia, style życia, zwyczaje kulinarne. Podobnie jak wcześniej w krajach cywilizacyjnie zaawansowanych, migracje zagraniczne zmieniają społeczny krajobraz, proces ten dotyczy polskich miast różnej wielkości, nie tylko tych rozwijających funkcje metropolitalne, ale także średnich i małych. Zmiany już w chwili obecnej dotyczą sfery kultury, wpływają na atrakcyjność rezydencjonalną przestrzeni miejskiej. W ciągu następnej dekady migranci uzyskają pełnię praw obywatelskich i zgodnie z zasadami demokracji będą wpływać na procesy polityczne.

W drugiej połowie XX wieku przestrzeń miast kształtowała logika funkcjonowania wielkich organizacji, w tym globalnych instytucji finansowych czy też handlowych. Miasta początku XXI wieku dostosowują się do społeczeństwa i gospodarki opartej na wiedzy. Sprywatyzowane przestrzenie publiczne ponownie otwierają się na mieszkańców, uspołeczniają się, aby na nowo przyciągnąć tych,

⁸ G. Gorzelak, M. Smętkowski, *Metropolia i jej region w gospodarce informacyjnej*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2005, s. 13-48.

którzy w poszukiwaniu miejsc zaspokajających ich potrzeby przenoszą się na przedmieścia. W dyskusjach publicznych pojawiły się postulaty ograniczenia uciążliwości związanych z brakiem ładu ekologicznego w mieście, zanieczyszczenie powietrza, skażenie wody i gleby stały się polem walki o podniesienie jakości życia w miastach. Konkurencja regionalna o charakterze prodemograficznym otworzyła drogę do rewindykacji dotychczasowych modeli rozwojowych. Miasta zachodnioeuropejskie będąc na tym etapie rozwoju konkurowały o mieszkańców, oferując bogactwo instytucji kulturalnych i edukacyjnych, dostępność komunikacyjną, a także chłonne rynki pracy. Zarządzanie przestrzenią kulturową, dostosowanie jej do zmieniającej się struktury demograficznej wpłynęło znacząco na strategię rozwoju miast.

Wzmocnienie atrakcyjności rezydencjonalnej miast dokonuje się dzięki prowadzeniu profesjonalnego marketingu terytorialnego, rozumianego na dwa sposoby.

Pierwszy odnosi się do działań promocyjnych adresowanych do interesariuszy zewnętrznych: inwestorów, turystów. Oferty przygotowywane dla dysponujących kapitałem globalnych przedsiębiorstw koncentrowały się na tworzeniu specjalnych stref przygotowanych pod inwestycje. Dla turystów opracowywano katalogi atrakcji turystyczno-rekreacyjnych bazujących na walorach krajobrazowych i dziedzictwie historycznym.

Drugi, znacznie szerszy, uwzględnia interesariuszy wewnętrznych: uczniów, studentów i mieszkańców. Obejmuje więc modele zarządzania miastem, projekcje kierunków rozwoju zoperacjonalizowanych w strategiach, zawiera w sobie filozofię dysponowania dobrami materialnymi i niematerialnymi w postaci dziedzictwa kulturowego: znaków, symboli, unikalnej tożsamości miejsc.

W tradycyjnych mediach pozytywny wizerunek miast budowały spoty reklamowe, artykuły tematyczne, konkursy, rankingi, prezentacje na targach, wystawach, organizacja przedsięwzięć kulturalnych i naukowych. W mediach społecznościowych pojawiają się oficjalne spoty reklamowe kierowane do odbiorcy masowego, a także indywidualnego. Szczególnie atrakcyjne są materiały adresowane do konkretnych środowisk: blogi turystyczne, prywatne sesje zdjęciowe, flashmoby, amatorskie filmy promujące wydarzenia. Jednostki terytorialne pozycjonowane są także w dziełach filmowych, literackich, utworach muzycznych.

Wraz z rosnącą profesjonalną wiedzą środowisk samorządowych zwiększa się liczba narzędzi marketingowych stosowanych w celu budowy marki miasta. Miasto XX wieku jawiło się jako miejsce nowoczesne, dobrze skomunikowane, wyróżniające się na tle innych rozbudowaną infrastrukturą, było to miejsce prowadzenia biznesów gwarantujących wysokie dochody zarówno inwestorom, jak i mieszkańcom.

Miasto XXI wieku waloryzuje swoje położenie geograficzne, kulturę mieszkańców, podkreśla istotność zrównoważonego rozwoju gospodarczego uwzględniającego środowisko naturalne. Negatywne konsekwencje ekonomizacji życia społecznego doprowadziły do regresu w wielu dziedzinach, wskaźniki demograficzne, dane o stanie zdrowia psychicznego populacji skłoniły władze różnego szczebla do poszukiwania nowych modeli wzrostu. Miasta podkreślają swój kulturotwórczy charakter, zdolność do wytwarzania przestrzeni o twórczym klimacie, który zaspokaja emocjonalne potrzeby różnych grup społecznych. Charakteryzując krótko kierunek przemian należy podkreślić trend równoważenia rozwoju gospodarczego i społecznego z naciskiem na ochronę środowiska naturalnego.

Bielsko-Biała – krótka charakterystyka

Na historię miasta składają się dzieje dwóch, podzielonych rzeką Białą, ośrodków o znakomicie różnych trajektoriach rozwojowych. Bielsko nazywane na początku XX wieku „niemiecką wyspą językową” posiadało śląski charakter, Biała natomiast stanowiła część Galicji Zachodniej z będącym jej centrum Krakowem.

Próby połączenia ośrodków miały miejsce od XIX wieku, formalnie miasta połączono administracyjnie w roku 1951. Miasto od momentu powstania włączyło do swojego obszaru przyległe miejscowości: Kamienicę, Mikuszowice, Straconkę, Hałcnów, Stare Bielsko i Wapienicę. Obecnie miasto Bielsko-Biała położone jest w południowej części województwa śląskiego, rzeźba terenu i walory turystyczne są zasobem, który predestynuje ośrodek do rozwoju sektorów gospodarczych związanych z turystyką.

W okresie PRL rozkwitało jako ośrodek przemysłu włókienniczego i motoryzacyjnego, atrakcyjne warunki pracy i życia przyciągały nowych mieszkańców z różnych stron Polski. To dla nich budowano malowniczo położone osiedla, w centrum i w śródmieściu powstawały 10-piętrowe wieżowce, osiedla takie jak: Słoneczne, Karpackie, Beskidzkie, czy też Złote Łany, wkomponowały się trwale w miejski krajobraz. W gospodarce miejskiej dominował przemysł włókienniczy, przedwojenne fabryki tworzyły klimat industrialny wokół centrum miasta. Postsocjalistycznym dziedzictwem jest przemysł motoryzacyjny, którego korzenie sięgają końca lat 40. Powstały wówczas Zakłady Sprzętu Mechanicznego „Polmo”, będące zaczątkiem powołanej w 1971 roku Fabryki Samochodów Małolitrażowych zbudowanej na bazie 12. zakładów m.in. ze skoczowskiej Odlewni Żeliwa, czy też zakładów „Romet” w Czechowicach-Dziedzicach.

Miasto Bielsko-Biała, a od 1975 roku także województwo bielskie, stało się silnym ośrodkiem rozwoju przemysłu motoryzacyjnego⁹. Koniec XX wieku był okresem ogromnego rozwoju społeczno-gospodarczego. Tabela 1. zawiera dane o liczbie ludności i obrazuje dynamikę wzrostu ośrodka, który przez dekady miał status zlewni migracyjnej.

Tab. 1. Liczba ludności Bielska-Białej w latach 1951 – 2018

Lata	Liczba mieszkańców w tys.
1951	55 000
1960	87 000
1970	106 000
1980	176 839
1990	181 000
2000	179 000
2018	171 505

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc (14.11.2019).

O sile i randze ośrodka świadczył ogromny przyrost ludności, który miał miejsce w latach 70. i 90. Kolejna dekada przyniosła miastu upadek przemysłu włókienniczego, degradację struktury społecznej i przestrzennej miasta. Opuszczone fabryki ulokowane w centrum miasta stały się symbolami załamania gospodarczego. Stopniowo centrum i śródmieście stawały się obszarem zdeprecjonowanym społecznie, niebezpiecznym, zdekapitalizowanym technicznie. Pozbawione walorów estetycznych miasto ponosiło wysokie koszty transformacji ustrojowej, społecznej i ekonomicznej. W latach 90. gospodarcze trudności przewyżczyły dynamicznym wzrostem sektora prywatnego, a także emigracją zarobkową ludności. U progu nowego tysiąclecia miasto straciło swój status administracyjny, reforma terytorialnej organizacji kraju przeprowadzona w 1999 roku nadała mu rangę miasta powiatowego¹⁰.

Obecnie Bielsko-Biała należy do miast o depopulacyjnej strukturze demograficznej, charakteryzujących się ubytkiem rzeczywistej liczby ludności. Trudna sytuacja materialna miasta ograniczała możliwości podniesienia się po kryzysie okresu transformacji, rewitalizacja tkanki miejskiej stała się możliwa dopiero po wejściu Polski w strukturę Unii Europejskiej w 2004 roku. Fundusze unijne pozwoliły na stopniową odbudowę zdegradowanego centrum miasta, opracowano wieloletnie plany odnowy obszarów atrakcyjnych turystycznie.

⁹ R. Kaczmarek (red.), *Monografia miasta*, t. 4: *Bielsko-Biała w latach 1918–2009*, Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Miejskiego, Bielsko-Biała 2010, s. 491-508.

¹⁰ Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa, Dz.U. 1998 r. nr 96poz 603, www.prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19980960603 (15.11.2019).

Program rewitalizacji obszarów centralnych miasta został początkowo zaplanowany na lata 2007 – 2013, a następnie 2014 – 2020.

Po podniesieniu się z zapaści społeczno-ekonomicznej miasto znalazło się w obszarze wpływu rosnącej w siłę Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii Silesia. Sąsiedztwo silnego ośrodka może sprzyjać pozytywnej dyfuzji rozwojowej, częściej jednak prowadzi do nawarstwiania się problemów spowodowanych niemożnością konkurencyjności miast średnich i małych z metropolią.

Do negatywnych skutków należą:

- nieciągłość i fragmentacja przestrzeni, metropolia funkcjonalnie wiąże się z silnymi zewnętrznymi układami funkcjonalnymi, słabną powiązania z regionalnym otoczeniem, z najbliższego otoczenia wypłukiwane są zasoby w postaci kapitału ludzkiego czy też ekonomicznego, dynamika rozwoju metropolii jest związana ze stagnacją i regresem sąsiadujących z nią miast,
- nierówność poziomów rozwoju gospodarczego napędza wewnętrzną konkurencję, miasta małe i średnie uzyskują status obszarów rezydencjalnych, następuje silna segmentacja rynku pracy,
- segregacja i agregacja społeczna prowadząca do wzrostu przestępczości, wykształcenia się enklaw grup wykluczonych z życia społecznego, nasilają się konflikty kulturowe, strukturalna niechęć obcokrajowców do integracji¹¹.

W sytuacji wejścia w fazę dojrzałości demograficznej przedmiotem konkurencji stają się wpływy do budżetu miejskiego wynikające z ubytku ludności. Zmniejszają się dochody z podatków, subwencje oświatowe, miasta „kurczą się”, tracą inwestorów, następuje ograniczenie liczby jednostek świadczących usługi administracyjne dla mieszkańców. Konkurencja o nowych, młodych i wykształconych mieszkańców staje się koniecznością, miasta inwestują w tworzenie atrakcyjnego wizerunku. Siłą napędową wzrostu gospodarczego są przedsiębiorcze jednostki dysponujące wiedzą i umiejętnościami, które przekładają się na kapitał kreatywny. Twórcze jednostki poszukują miejsc zamieszkania i pracy uwzględniając nie tylko oczekiwania płacowe, ale także stan środowiska naturalnego, jakość przestrzeni publicznych, transportu publicznego, oferty kulturalnej, tolerancji i otwartości środowiska miejskiego na różnorodność. Atrakcyjność rezydencjonalna miast traktowana jest przez władze samorządowe i przedsiębiorstwa z taką samą uwagą jak innowacje technologiczne.

¹¹ Zob. Jałowiecki B., *Globalny świat metropolii*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2002, s. 60-72.

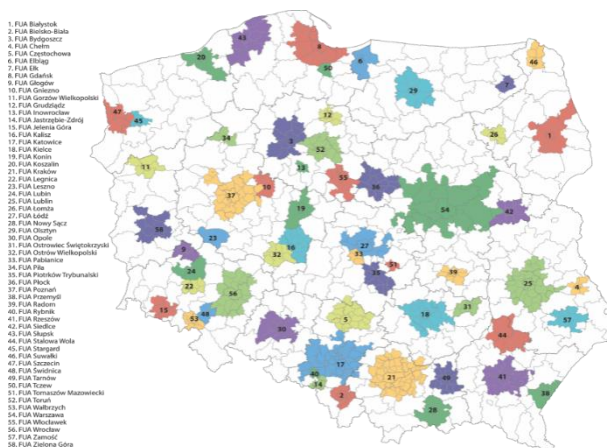
Atrakcyjność rezydencjalna Bielska-Białej na tle gmin subregionu południowego

Granice administracyjne i funkcjonalne Bielska-Białej nie pokrywają się ze sobą, a te ostatnie są przedmiotem wielu analiz i dyskusji. Metodologia delimitacji aglomeracji bielskiej nastęrczała licznych trudności zespołom opracowującym dokumenty strategiczne na szczeblach lokalnych, regionalnych i krajowych.

W *Encyklopedii Województwa Śląskiego* opracowanej w 2014 roku aglomeracja bielska obejmuje Bielsko-Białą wraz z obszarem powiatu bielskiego: Szczyrk, Czechowice-Dziedzice, Wilamowice, Bestwina, Buczkowice, Jasienica, Jaworze, Kozy, Porąbka, Wilkowice, a także wsie: Bestwina, Buczkowice, Bystra, Czaniec, Jaworze, Kozy, Ligota, Pisarzowice, Porąbka, Wilkowice¹².

W latach 2016 – 2018 Główny Urząd Statystyczny opracował metodologię wyznaczenia obszaru funkcjonalnego miast uwzględniając odsetek mieszkańców codziennie dojeżdżających do pracy. Jak widać na poniższej mapie, funkcjonalny obszar miasta Bielska-Białej w tym ujęciu ma stosunkowo niewielki zasięg, obejmuje jedynie sąsiednie gminy.

Rys.1. Miejskie obszary funkcjonalne

Źródło: www.stat.gov.pl/statystyka-regionalna/jednostki-terytorialne/unijne-typologie-terytorialne-tercet/funkcjonalne-obszary-miejskie-fua (14.11.2019).

Zgodnie z założeniami „Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030”¹³ delimitacja obszarów funkcjonalnych została powierzona jednostkom rządowo-samorządowym wojewódzkiego szczebla. W tym ujęciu miasto

¹² http://ibrbs.pl/mediawiki/index.php/Strona_startowa (15.11.2019).

¹³ www.prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20120000252 (14.11.2019).

Bielsko-Biała zostało wskazane jako zaplecze funkcjonalne i główny ośrodek subregionu południowego obejmujący trzy powiaty:

- bielski, skupiający Bielsko-Białą oraz 10 gmin: Bestwina, Buczkowice, Czechowice-Dziedzice, Jasienica, Jaworze, Kozy, Porąbka, Szczyrk, Wilamowice, Wilkowice,
- cieszyński, skupiający 12 gmin: Brenna, Chybie, Cieszyn, Dębowiec, Golezów, Hażlach, Istebna, Skoczów, Strumień, Ustroń, Wiśła, Zebrzydowice,
- żywiecki, skupiający 15 gmin: Czernichów, Gilowice, Jeleśnia, Koszarawa, Lipowa, Łękawica, Łodygowice, Milówka, Radziechowy-Wieprz, Rajcza, Ślemień, Świnna, Ujsoty, Węgierska Górka, Żywiec.

W dokumentach planistycznych, opracowanych podczas tworzenia strategii krajowej, subregion południowy zyskał status obszaru metropolitalnego sąsiadującego z Górnośląsko-Zagłębiowskim Związkiem Metropolitalnym i jako taki stał się podmiotem uwzględnianym w strategiach rozwoju Województwa Śląskiego. Przygotowania do unijnej perspektywy finansowej na lata 2021-2027 skłoniły samorządy do ściślejszej integracji funkcjonalnej. W celu zwiększenia możliwości absorpcji środków powołano Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Subregionu Południowego Województwa Śląskiego Aglomeracja Beskidzka. Uroczyste podpisanie umowy stowarzyszeniowej nastąpiło 28.10.2019 roku podczas Zgromadzenia Ogólnego. Aglomeracja Beskidzka zrzesza 41 jednostek samorządu terytorialnego, a na jej czele stoi prezydent Bielska-Białej Jarosław Klimaszewski.

Miasta Aglomeracji Beskidzkiej rokrocznie odnotowują coraz mniejszą liczbę mieszkańców. Ubytek ludności dotyczy także trzech głównych ośrodków subregionu południowego: Bielska-Białej, Cieszyna i Żywca.

Tab. 2. Liczba mieszkańców głównych miast subregionu południowego

Liczba mieszkańców w latach			
Miasta	2015	2016	2017
Bielsko-Biała	172 591	172 030	171 505
Cieszyn	35 274	35 102	34 876
Żywiec	31 815	31 662	31 560

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.bdl.stat.gov (14.11.2019).

Trend ten jest charakterystyczny dla całego kraju i województwa. Analiza salda migracji ludności pozwala obserwować ruchy migracyjne w subregionie. Jak wynika z danych o liczbie ludności, w powiecie bielskim utrzymuje się znaczący przyrost liczby mieszkańców, liczba mieszkańców wzrosła także w powiecie cieszyńskim. Zmniejszenie liczby obywateli odnotował powiat żywiecki.

Tab. 3. Liczba ludności powiatu subregionu południowego

Obszar	2015	2016	2017
Powiat bielski	162 128	162 926	164 003
Powiat cieszyński	177 562	177 863	178 251
Powiat żywiecki	153 047	153 197	153 187

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.bdl.stat.gov (14.11.2019).

Dane pozwalające na uzyskanie informacji o wieku migrantów wskazują, iż ubytek wędrowniczej ludności w powiecie żywieckim dotyczy osób w wieku produkcyjnym, świadczy o spadającej atrakcyjności rezydencjonalnej powiatu.

Tab. 4. Współczynnik salda migracji dla powiatów

Obszar	Wiek przedprodukcyjny			Wiek produkcyjny			Wiek poprodukcyjny		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Powiat bielski	82,3	82,7	89,0	39,5	37,7	36,7	18,8	17,2	18,5
Powiat cieszyński	29,2	20,2	29,7	7,6	11,9	-1,0	13,2	15,5	21,6
Powiat żywiecki	23,4	15,8	17,2	-7,5	-9,1	-7,7	25,1	18,2	17,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.bdl.stat.gov.pl (14.11.2019).

Przyrost liczby ludności na obszarze powiatu bielskiego zauważalny jest w każdej grupie wiekowej, ilustruje suburbanizację, wskazuje także na wysoką atrakcyjność rezydencjalną powiatu. W powiecie cieszyńskim w analizowanym okresie przeważa przyływ ludności, jednak w 2018 roku odnotowano ubytek ludności w wieku produkcyjnym, w tym samym czasie powiat odnotowuje rosnącą liczbę mieszkańców w wieku poprodukcyjnym.

Analiza wysokości średnich zarobków w powiatach subregionu południowego na tle średniej wojewódzkiej wskazuje powiat żywiecki jako obszar o najwyższych zarobkach. Najmniejsze uposażenie otrzymują pracownicy najemni na terenie powiatu cieszyńskiego i z punktu widzenia rynku pracy obszar ten jest najmniej atrakcyjny. Wysokie zarobki oferowane przez pracodawców w powiecie żywieckim nie podnoszą jego atrakcyjności. Jak wynika z danych zaprezentowanych w tabeli 4. regres demograficzny pogłębia się niezależnie od walorów krajobrazowych i korzystnej sytuacji na rynku pracy. Różnica w dochodach pracowników najemnych pomiędzy pracującymi w powiecie bielskim, cieszyńskim i żywieckim jest znacząca. Pierwsza pozycja Żywca w rankingu najbardziej zanieczyszczonych miast nie tylko Polski, ale i Europy znacznie obniża jednak możliwości miasta w zakresie budowy atrakcyjnego wizerunku¹⁴.

¹⁴ www.euro.who.int/en/countries/poland/data-and-statistics (14.11.2019).

Tab. 5 Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w tys.

	2015	2016	2017	2018
Powiat bielski	3 613,20	3 739,69	3 999,45	4 210,20
Powiat cieszyński	3 455,64	3 565,79	3 773,12	4 107,37
Powiat żywiecki	4 059,16	4 100,84	4 515,28	4 577,28
Województwo śląskie	4 221,45	4 295,29	4 481,55	4 825,28

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.bdl.stat.gov.pl (14.11.2019).

Sytuacja rynku nieruchomości potwierdza wysoką atrakcyjność rezydencjalną powiatu bielskiego. Poniższa tabela umożliwia porównanie liczby mieszkań oddanych do użytku w miastach i powiatach subregionu południowego.

Tab. 6. Mieszkania oddane do użytkowania wg form budownictwa

Obszar	Mieszkania przeznaczone na sprzedaż lub wynajem			Mieszkania indywidualne		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Bielsko-Biała	222	292	195	235	262	272
Powiat bielski	15	31	18	447	474	487
Cieszyn	0	34	0	45	23	35
Powiat cieszyński	63	95	124	483	435	459
Żywiec	0	0	0	44	58	51
Powiat żywiecki	5	34	1	400	462	513

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.bdl.stat.gov.pl (14.11.2019).

W granicach administracyjnych miast liczba mieszkań przeznaczonych na sprzedaż lub wynajem spada, w Bielsku-Białej i w Cieszynie wśród lokali oddanych do użytku na sprzedaż lub wynajem są także lokale komunalne. W latach 2015 – 2017 w Żywcu nie zrealizowano żadnych inwestycji tego typu. Zauważalny jest wzrost zamożności mieszkańców pozwalający na realizację marzeń o mieszkaniu własnościowym lub domu. W mieście Bielsku-Białej i w powiecie bielskim w analizowanym okresie co roku oddawano do użytku większą liczbę mieszkań indywidualnych. Także w powiecie cieszyńskim w tym samym okresie systematycznie rosła liczba mieszkań przeznaczonych na wynajem lub sprzedaż, przyrost ten znacząco wyróżnia powiat na tle innych. W samym Cieszynie nie występuje trend wzrostu liczby mieszkań indywidualnych. W powiecie żywieckim w badanym okresie także rosła liczba inwestycji w mieszkania indywidualne, budownictwo przeznaczone na wynajem i sprzedaż ma marginalne znaczenie. W mieście Żywcu w badanym okresie nie oddano do użytku lokali mieszkalnych przeznaczonych na sprzedaż i wynajem.

Jak wynika z danych Bielsko-Biała jako miasto średniej wielkości znajduje się nadal w fazie kryzysu miejskości związanego z depopulacją i dezindustrializacją. Od dekady władze miejskie prowadzą strategię odrodzenia miasta poprzez rewitalizację infrastruktury materialnej i zaadaptowanie jej do nowego modelu gospodarczego. Dla bogacących się mieszkańców większą atrakcyjność rezydencjalną nadal mają przedmieścia, standard życia oferowany przez miasto nie jest zgodny z ich oczekiwaniami. Istotne znaczenie czynników jakościowych branych pod uwagę przy podejmowaniu decyzji o osiedleniu się i inwestycji we własną nieruchomość zauważalna jest szczególnie w przypadku Żywca i powiatu żywieckiego. Spadek atrakcyjności rezydencjonalnej tych obszarów wynika z rosnącej świadomości negatywnego wpływu smogu na zdrowie mieszkańców.

Miasto Bielsko-Biała wobec kryzysu miejskości

Miasta amerykańskie, a także europejskie które zmagają się z kryzysem depopulacji i dezindustrializacji, wprowadzały regresywny model rozwoju nazywany kurczącym się miastem¹⁵. Problemy demograficzne pojawiające się wraz z postępem gospodarczym dowartościowały mieszkańców, uzyskali w oczach decydentów z rozmaitych pól społecznych status istotnych zasobów, mieszkańcy miast stali się w retoryce gospodarczej i politycznej „kapitałem ludzkim”. Wysoko wykwalifikowana kadra profesjonalistów nazywana dzięki pracom Richarda Floridy „klasą kreatywną”¹⁶, zaczęła zmieniać oblicza miast. Dostrzeżony związek między kapitałem intelektualnym i ekonomicznym w gospodarkach miejskich wymusił na władzach samorządowych zmianę modelu ekonomicznego układów lokalnych. Obecnie o możliwościach rozwoju obszarów zurbanizowanych w znacznej mierze decyduje klasa „kreatywna” mająca wysokie wymagania w zakresie estetyki i funkcjonalności miejsc, przestrzeni i oferty życia kulturalnego. Miasta dostosowując się do oczekiwań swoich mieszkańców inwestowały w zdegradowane przestrzenie, uatrakcyjniając tym samym centra i śródmieścia. Szeroko rozumiana odnowa miast poprzez przywrócenie do życia zdegradowanych obszarów określana jest mianem rewitalizacji. Jej celem jest renowacja istniejącej zabudowy, a następnie zahamowanie negatywnych zjawisk społecznych, takich jak patologie społeczne, niedostosowanie infrastruktury do warunkowanych stanem zdrowia potrzeb użytkowników.

W przedmiocie studiów miejskich dokonano wielu analiz porównawczych przemian społeczno-kulturowych zachodzących w jednostkach różnej wielkości. Wspólnym interesem mieszkańców miast stało się oddolne wywieranie presji na

¹⁵ A. Majer, *Odrodzenie miast*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2014, s. 33-54.

¹⁶ R. Florida, *Narodziny klasy kreatywnej oraz jej wpływ na przeobrażenia w charakterze pracy, wypoczynku, społeczeństwa i życia codziennego*, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2010, s. 82-92.

władzach miast w celu podnoszenia jakości życia. Rewitalizacja miast objęta:

- przestrzeń materialną, odnowę zdegradowanej tkanki miejskiej, dywersyfikację kanałów transportowych poprzez dostosowanie miast do ruchu rowerowego i pieszych, popularyzację transportu publicznego,
- infrastrukturę „smart cities”, budowę szerokopasmowego dostępu do Internetu, wirtualizację usług publicznych i komercyjnych, integrację platform społecznościowych,
- instytucjonalizację partycypacji obywatelskiej mieszkańców, włączenie do procesów decyzyjnych przedstawicieli instytucji non-profit i ruchów miejskich,
- pogłębienie świadomości negatywnych skutków rozwoju społeczno-gospodarczego dla środowiska naturalnego i człowieka: podjęcie systemowej walki o oczyszczenie środowiska miejskiego ze smogu, hałasu, toksycznych związków chemicznych, a także nadmiaru śmieci.

Procesy dezindustrializacji i depopulacji powodują zwiększenie wysiłków mających na celu podniesienie atrakcyjności rezydencjonalnej miast, na którą składają się: koszty życia, warunki mieszkaniowe, dostępność mieszkań, jakość rynku pracy, wielomodalne sieci komunikacyjne, jakość oferty kulturalnej i edukacyjnej, poziom zanieczyszczeń. Analiza sytuacji społeczno-ekonomicznej miasta Bielska-Białej wskazuje na zastosowanie modelu rozwoju konwergentnego, zakładającego skuteczność działań podejmowanych wcześniej w miastach europejskich i amerykańskich. Założenia strategiczne rozwoju miasta Bielska-Białej uwzględniają wymienione czynniki w aktualnie opracowywanych, a także aktualizowanych dokumentach planistycznych.

Strategia rozwoju miasta Bielska-Białej¹⁷ realizowana do 2020 roku identyfikuje następujące obszary interwencji: efektywność, mobilność, zdrowotność i kreatywność. Do filarów rozwojowych zaliczono działania związane z:

- zapewnieniem mieszkańcom dostępu do odpowiedniej opieki zdrowotnej,
- rozbudową infrastruktury transportowej w mieście,
- rewitalizacją i rewaloryzacją zdegradowanej tkanki mieszkaniowej, a także terenów pofabrycznych w obszarach centrum i śródmieścia,
- rozbudową infrastruktury turystycznej, a także uspołecznieniem przestrzeni publicznych,
- inwestycjami umożliwiającymi rozwój branży IT.

W perspektywie minionej dekady należy zauważyć, że działania te na wczesnym etapie wiązały się z przebudową miejskiego systemu transportowego, a także modernizacją zdegradowanego centrum. W obecnej fazie zagospodarowywane są odnowione już kamienice wokół rynku, także budynki pozostałe po przemyśle

¹⁷ Dokument dostępny pod adresem: www.bielskobiala.pl/uploads/pub/pages/page_712/text_images/XX_496_2012.pdf (14.11.2019).

włókienniczym.

Do istotniejszych inwestycji realizujących założenia strategiczne w zakresie rozbudowy bazy sportowo-rekreacyjnej należą:

- piłkarski stadion miejski o pojemności ponad 15 tys. widzów zlokalizowany w śródmieściu, inwestycja wzbudziła wiele kontrowersji z uwagi na brak miejsc parkingowych dla widzów, a także uciążliwości, jakie stwarza dla pobliskich mieszkańców,
- sieć jednorodowych tras rowerowych¹⁸ na terenach rekreacyjnych należących do miasta: Koziej Góry, Szynielni, a także Dębowca. Uruchomienie tras umożliwiło rozwój przedsiębiorstw oferujących sprzęt rowerowy na sprzedaż lub wynajem, serwis, usługi gastronomiczne, a także szkolenia.

Wizerunek medialny miasta i jego percepcja

Władze miasta realizując zapisy strategii prowadzą marketing terytorialny zorientowany na przyciągnięcie nowych mieszkańców. Wsparciem atrakcyjności rezydencjalnej miasta jest kampania „Kariera w górach” prowadzona od 2017 roku przez Wydział Strategii i Rozwoju Gospodarczego Urzędu Miasta. Zamierzonym odbiorcą kampanii są młodzi ludzie chcący podjąć studia i pracę w Bielsku-Białej, a także doświadczeni specjaliści rozważający zmianę miejsca zamieszkania. Na stronach internetowych pogrupowano informacje według kategorii: kariera, sport, rozrywka, kultura, mieszkania, opinie, blog. Miasto reklamuje się jako miejsce dające duże możliwości młodym osobom, szczególnie posiadającym wykształcenie techniczne, atrakcyjne miejsca pracy w sektorze motoryzacyjnym, branży IT. Autorzy kampanii akcentują bogatą ofertę kulturalną, rozbudowaną infrastrukturę sportowo-turystyczną oraz międzynarodowe wydarzenia artystyczne¹⁹.

W roku 2010 do kampanii wizerunkowej pt. „Bielsko-Biała – przeżyjesz dwa razy więcej” miasta zaangażowano znaną wokalistkę jazzową Urszulę Dudziak, która promowała walory krajobrazowe oraz dziedzictwo kulturowe miasta²⁰. Materiały filmowe nie zyskały popularności, podobnie jak kanał prowadzony na YouTube przez Urząd Miasta mający jedynie 422 subskrybentów²¹. W roku 2012 miasto ogłosiło konkurs na filmy promujące miasto w mediach społecznościowych, pierwsze filmy pozycjonowane na kanale YouTube miały niewielki zasięg odbiorców (2 126 odsłon). Znacznie większym zainteresowaniem cieszyły się filmy tematyczne skierowane do konkretnych grup odbiorców, np. materiał przygotowany dla grup młodzieżowych uprawiających jazdę na deskorolkach (21 206 odsłon) czy też

¹⁸ www.endurotrails.pl/trasy/trasy-zielone (14.11.2019).

¹⁹ www.karierawgorach.pl/kariera (14.11.2019).

²⁰ www.youtube.com/watch?v=9t6P04hNZy0&list=PL9AADF345786FF11C&index=25&t=0s (14.11.2019).

²¹ www.youtube.com/user/umbielskobiala/videos (14.11.2019).

prezentacja ścieżek zjazdowych EnduroTrails (11 tys.)²². W roku 2019 miasto rozpoczęło kampanię promującą ofertę rezydencjonalną dla obcokrajowców i emerytów, wykorzystując wizerunki mieszkańców: Bogusławy i Vincenta Zdzitowieckich. Film pozycjonowany na kanale YouTube nie cieszył się dużą popularnością, został wyświetlony jedynie 2 973 razy²³. W roku 2019 pojawiły się kolejne promujące miasto filmy i vlogi o bardzo dużym gronie odbiorców, m.in. film pt. „Welcome to Bielsko-Biała” – znacznie ponad 112 tys. wyświetleń, pozycjonowane już poza oficjalnym kanałem urzędu miasta²⁴.

Działania podejmowane przez jednostki administracji samorządowej koncentrujące się na infrastrukturze uzupełniane są przez aktywne działania lokalnych przedsiębiorców, a także szkoły wyższe i jednostki związane z szeroko rozumianą kulturą wyższą finansowane ze środków ministerialnych. Przedsięwzięcia realizowane przez firmy prywatne czy też rząd prowadzą do zmiany jakościowej gospodarki lokalnej. Obserwowalna jest reorientacja interwencji inwestycyjnych w stronę rozwoju miasta poprzez inwestycje w sektorze kulturalno-kognitywnym.

Do inwestycji tworzących nowe miejsca pracy mogące wzmocnić także atrakcyjność rezydencjalną należy m.in. Interaktywne Centrum Bajki i Animacji. Planowanym terminem oddania do użytku jest rok 2020. Obiekt ma pełnić funkcje nowoczesnego muzeum oraz parku rozrywki, jego instytucjonalnym kadrowym zapleczem jest powstałe w 1947 roku Bielskie Studio Filmów Rysunkowych²⁵.

Przykładem prywatnej inwestycji z branży kreatywnej jest projekt inwestycyjny realizowany przez firmę Cavatina Holding S.A., obejmuje on kompleks budynków biurowych klasy A+ wraz z salą koncertową na 1000 miejsc. Ulokowany na śródmiejskich terenach pofabrycznych ma cele kulturalno-rozrywkowe, znacznie rozszerza zakres rewitalizacji miasta przewidziany w dokumentach strategicznych²⁶.

Firma Rekord S.A. jako jeden z pierwszych prywatnych inwestorów w subregionie południowym wybudowała i uruchomiła centrum badawczo-rozwojowe²⁷ oferując wsparcie szkoleniowe i doradcze dla nowo powstających przedsiębiorstw z branży IT.

Od dwóch dekad rozwija się sektor związany z branżą muzyczną. Bielsko-Biała buduje swoją markę miejską polskiej stolicy jazzu, od 21 lat corocznie organizowany jest festiwal „Bielska Zadymka Jazzowa”, od 17 „Jesień Jazz Festiwal”²⁸. Rośnie liczba przedsięwzięć prywatnych związanych z organizacją systemu edukacji muzycznej oraz estradowej dzieci i młodzieży na poziomie szkół podstawowych

²² www.youtube.com/watch?v=6EG15Wsm9i0 (14.11.2019).

²³ www.youtube.com/watch?v=0-VlyB3KJC4 (14.11.2019).

²⁴ www.youtube.com/watch?v=oBs2zm4dCIA (14.11.2019).

²⁵ www.nizio.com.pl/interaktywne-centrum-bajki-i-animacji-w-bielsku-bialej (14.11.2019).

²⁶ www.cavatina.pl (14.11.2019).

²⁷ www.rekord.com.pl/o-firmie/centrum-badawczo-rozwojowe (14.11.2019).

²⁸ www.bck.bielsko.pl (14.11.2019).

i średnich. Powstają kluby muzyczne, np. Jazz Club, Metrum, Miasto. Koncentracja i stały wzrost podmiotów współpracujących w tej dziedzinie przybrały formę charakterystyczną dla struktur klastrowych.

Miasto inwestuje w murale tworzone przez uznanych artystów, turyści mogą brać udział w wycieczkach miejskich organizowanych przez Bielskie Centrum Kultury, podczas których prezentowane są poszczególne dzieła. Turyści i mieszkańcy mogą także skorzystać z przewodnika w wersji cyfrowej²⁹. Dużym zainteresowaniem mieszkańców cieszą się spacer tematyczne organizowane przez miejskiego historyka³⁰. Wycieczki o tematyce przyrodniczej przygotowują dla mieszkańców i turystów stowarzyszenia działające w dzielnicach miasta, m.in. Stowarzyszenie Olszówka³¹.

Wnioski i rekomendacje

Współczesne analizy potencjałów rozwojowych miast wykazują malejące znaczenie położenia miast, na rzecz wzrostu znaczenia kapitału ludzkiego, społecznego i kulturowego. Do nowych wskaźników pozwalających na ocenę siły lub słabości miast zaliczono: poziom życia, przeciętne dalsze trwanie życia, jakość powietrza, czy też dostępność nowoczesnych technologii. Nowoczesna gospodarka nastawiona na pluralistyczno-indywidualistyczne systemy wartości i style życia, podejmując decyzje „lokalizacyjne”, uwzględnia dostęp do wykwalifikowanej siły roboczej, dobre zaplecze edukacyjne, atrakcyjne środowisko naturalne, korzystny wizerunek regionu, przyjazny klimat dla biznesu. Czynniki te kształtują współczesną urbanizację w Europie.

W najbliższej dekadzie polskie miasta, w tym Bielsko-Biała, zmienią swój charakter i odegrają kluczową rolę w obszarach: integracji obcokrajowców, implementacji innowacji społecznych, rekulturacji ekonomii napędzanej przez turystykę. Dysponując różnorodną infrastrukturą techniczną, technologiczną, edukacyjną, usługową i informacyjną będą wzmacniać rolę kulturotwórczą. Zarządzanie przestrzenią kulturową wiąże się ze wsparciem rozwoju sektora „kreatywnego”, który przyczyni się do zwiększenia dochodów miasta z turystyki, a także do podniesienia atrakcyjności rezydencjonalnej. Waloryzacja przestrzeni ekonomiczno-kulturowych miast może jednak prowadzić do gentryfikacji, która zbyt wąsko rozumiana, przyczynia się do niszczenia tkanki sąsiedzkiej poprzez przymusowe wysiedlenia mieszkańców z odnawianych budynków, powoduje

²⁹ www.galeriabielska.pl/images/upload/08-PLIKI-DO-POBRANIA/2018/murale-folder/MURALE-folder-pol-ang.pdf (14.11.2019).

³⁰ www.bielsko.biala.pl/aktualnosci/40946/tajemnice-bielska-i-bialej-wedlug-jacka-proszyka-drugi-rewelacyjny-spacer (14.11.2019).

³¹ www.bielskobiala.naszemiasto.pl/poznaj-niezwykla-doline-wapienicy-stowarzyszenie-olszowka/ar/c1-7336525 (14.11.2019).

wzrost kosztów życia w odnowionych dzielnicach, a także utratę autentyczności historycznych struktur architektonicznych³². Mieszkańcy tracą zrewitalizowane przestrzenie miasta na rzecz turystów, deweloperów i globalnych przedsiębiorstw. Jak wynika z przeprowadzonej analizy, Bielsko-Biała jest miastem prowadzącym coraz bardziej skuteczny marketing terytorialny, umiejącym zbudować bardzo atrakcyjny wizerunek w mediach. Działania władz oraz przedsiębiorców opierają się na sprawdzonych paradygmatach rozwojowych. Wyraźnie wzrasta aktywność administracji lokalnej na rzecz tworzenia nowych miejsc pracy w branżach kreatywnych. W tworzenie innowacyjnego środowiska zaangażowane są centralne instytucje administracyjne, jednostki naukowo-badawcze, uczelnie wyższe, firmy sektora informatycznego, a także agencje rozwoju. Atrakcyjność rezydencjalna Bielska-Białej w chwili obecnej nie jest na tyle duża, żeby zatrzymać proces suburbanizacji, czy też skłonić mieszkańców do ponownego powrotu do centrum i śródmieścia. Warunki życia w mieście nie są na tyle konkurencyjne, żeby wywołać migracje o charakterze ekonomicznym, podobnie jak to miało miejsce w XX wieku.

Bibliografia

- Florida R., *Narodziny klasy kreatywnej oraz jej wpływ na przeobrażenia w charakterze pracy, wypoczynku, społeczeństwa i życia codziennego*, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2010.
- Gorzela G., Smętkowski M., *Metropolia i jej region w gospodarce informacyjnej*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2005.
- Jałowiecki B., M. S. Szczepański, *Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej*, wyd. 2. Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2006.
- Jałowiecki B., *Globalny świat metropolii*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2002.
- Jałowiecki B., (red.), *Czy metropolia jest miastem?*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2009.
- Kaczmarek R. (red), *Monografia miasta*, t. 4: Bielsko-Biała w latach 1918–2009, Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Miejskiego, Bielsko-Biała 2010.
- Majer A., *Odrodzenie miast*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2014.
- Majer A., *Odrodzenie średnich miast*, „Przegląd Socjologiczny”, 2017, nr 2.
- Rykiel Z., *Concepts of the Metropolis as a Form of the City and Region: Inspirations for Sociology*, „Przestrzeń Społeczna (Social Space)”, 2012(3), nr 1, s. 23-50.
- Scott A. J., *Inside the City: on Urbanization, Public Policy and Planning*, „Urban Studies” 2008, nr 45(4).

Źródła internetowe

- Ratajczak M., *Wprowadzenie do teorii kapitalizmu kognitywnego: kapitalizm kognitywny jako reżim akumulacji*, „Praktyka teoretyczna” 1/2015, www.praktykateoretyczna.pl (14.11.2019).
- www.bd.stat.gov.pl/www.stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc (15.11.2019).
- www.stat.gov.pl/statystyka-regionalna/jednostki-terytorialne/unijne-typologie-terytorialne-tercet/funkcjonalne-obszary-miejskie-fua (14.11.2019).
- www.prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20120000252 (14.11.2019).

³² B. Jałowiecki, M. S. Szczepański, *Miasto i przestrzeń ...*, op. cit., s. 214-235.

www.euro.who.int/en/countries/poland/data-and-statistics (14.11.2019).
www.bielsko-biala.pl/uploads/pub/pages/page_712/text_images/XX_496_2012.pdf (14.11.2019).
www.karierawgorach.pl/kariera (14.11.2019).
www.endurotrails.pl/trasy/trasy-zielone (14.11.2019).
www.youtube.com/user/umbielskobiala/video (14.11.2019).
www.youtube.com/watch?v=9t6P04hNZy0&list=PL9AADF345786FF11C&index=25&t=0s.
www.nizio.com.pl/interaktywne-centrum-bajki-i-animacji-w-bielsku-bialej (14.11.2019).
www.youtube.com/watch?v=oBs2zm4dCIA (14.11.2019).
www.youtube.com/user/umbielskobiala/videos
www.youtube.com/watch?v=9t6P04hNZy0&list=PL9AADF345786FF11C&index=25&t=0s
www.nizio.com.pl/interaktywne-centrum-bajki-i-animacji-w-bielsku-bialej (14.11.2019).
www.rekord.com.pl/o-firmie/centrum-badawczo-rozwojowe (14.11.2019).
www.galeriabielska.pl/images/upload/08-PLIKI-DO-POBRANIA/2018/murale-folder/MURALE-folder-pol-ang.pdf (14.11.2019).
www.bielsko.biala.pl/aktualnosci/40946/tajemnice-bielska-i-bialej-wedlug-jacka-proszyka-drugi-rewelacyjny-spacer (14.11.2019).
www.bielskobiala.naszemiasto.pl/poznaj-niezwykla-doline-wapienicy-stowarzyszenie-olszowka/ar/c1-7336525 (14.11.2019).
www.bck.bielsko.pl (14.11.2019).
www.cavatina.pl (14.11.2019).

Is Bielsko-Biala a City Worth Staying in? The Media Image of the City and Its Residential Attractiveness

Summary

In the 20th century, global enterprises were among the most significant actors creating urban space. In accordance with the expectations of global investors, production zones and consumption spaces were separated in cities. In the post-industrial era, urban space is produced by external investors, local developers, municipal self governments, non-profit sector organizations and residents. The decreasing number of inhabitants encourages local authorities to take action aimed at increasing residential attractiveness. The media image of cities affects their competitive position, which is particularly important in crises caused by suburbanization and demographic regression. This article aims to illustrate empirically the processes occurring in a medium-sized city that is affected by suburbanization, mature demographic phase, as well as economic migrations.

Keywords: suburbanization, residential attractiveness, city image